

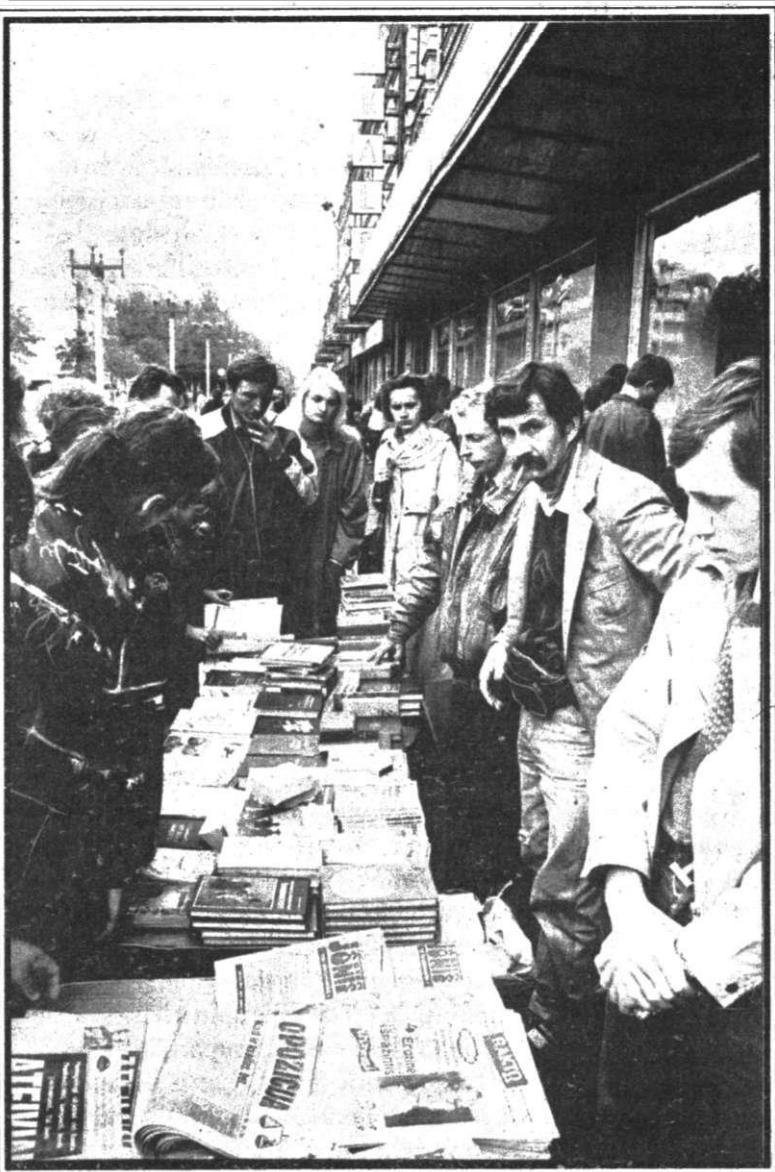

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 19 (160)

1995 m. gegužė

"Tremtinio" čia nerasite!

Algirdo KAIRIO nuotrauka

Skaitykime "Tremtinį"

Lietuvos paštas priima "Tremtinio" laikraščio prenumeratą š.m. II pusmečiui. Laikraščio indeksas 67388

"Tremtinys" leidžiamas 8 psl., 4 kartus per mėnesį. Jame visada rasite aktualių politikos, kultūros bei socialinių, ekonominių naujienų, naujų Lietuvos istorijos puslapių!

Prenumerata	1 mėn.	3 mėn.	6 mėn.
"Tremtinio" kaina	2,40 Lt	7,20 Lt	14,40 Lt
Pašto paslaugos	0,72 Lt	2,16 Lt	4,32 Lt
Iš viso	3,12 Lt	9,36 Lt	18,72 Lt

Prasidėjo dosnūs apdovanojimų ir valstybės pensijų skyrimai. Tai valstybės pinigai ir garbė, todėl visuomenei turi būti žinoma, už kokius nuopelnus Lietuvai (ne SSSR) skiriami bent jau aukštai apdovanojimai ir I laipsnio valstybinės pensijos. Net bolševikmety būdavo išvardijama, už kokius nuopelnus skirtos valstybinės premijos ar kiti apdovanojimai. Dabar kažkodel manoma, kad visuomenei tai nebūtina žinoti. Dėl viso to atsiranda įvairių nesusipratimų. Štai E.Jonynienė pasipiktinusi žurnalistu R.Valatkai ("Lietuvos rytas", 1995 05 09), ir jis užgauliai mokomas, kodėl išdriso suabejoti L.Diržinskaitės-Piliušenko nuopelnais Lietuvos kultūrai, kurie išskirti-

Nomenklatura, nuopelnai Lietuvai ir jų įvertinimas

nai būtų įvertinti net I laipsnio valstybine pensija. Ponai E.Jonynienė rečerškai klausia, kuo ji nusikalsto R.Valatkai. Bet juk išskirtinės aukščiausio laipsnio pensijos (kaip ir apdovanojimai) turėtų būti skiriami ne už nekaltybę, bet už išskirtinius nuopelnus Lietuvai.

Sovietmetyje neretai buvo galima aptikti L.Diržinskaitės-Piliušenkos pavardę tarp pačių aukščiausių LKP veikėjų. Oman ši pavardė įsimintina tuo, kad gal prieš 20 metų Palangoje, nuo aerouosto važiuojanti Diržinskaitė-Piliušenko per-

sonalinė nomenklaturinė mašina mirė. Žuvusiojo brolis, tuometinis Klaipėdos zonas vyr. neuropatologas K.Neniškis pasipiktines nomenklaturininkų barbariskumu, ketino rūpintis, kad kaltininkai būtų nubausti. Vėliau nusivylekę, kad tai beviltiška. Tuo metu, kai valstyje buvo maniušiai, smiečkai, piliušenkai, ir kt., ieškoti kaltų nomenklaturininkų buvo beviltiška.

Apie "grazius" nomenklaturininkų darbus (anot E.Jonynienės) būtina pasitelkti visuomenei iš anksto, kad objektiniai galima būtų įvertinti išskirtinius jų nuopelnus Lietuvai.

Edvardas SKRITALSKAS

Pareiškimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas nuo gegužės 1d. pakelti elektros energijos, dujų ir karšto vandens kainas sukelė didelį nerimą Lietuvos žmonėms, nes jie jau ir dabar sunkiai pakelia šią mokesčių naštą. Stebina tai, kad Ignalinos AE pagamintos elektros energijos kilovatvalandė, kainuoja tik 5,3 cento, gyventojams parduodama už 20 centų.

LPKTS Tarybos konferencijos dalyviai protestuoja prieš tokį Vyriausybės nutarimą ir nepritaria Lietuvos žmones skurdinančiai ekonominei politikai.

LPKTS tarybos konferencijos, įvykusios 1995 m. gegužės 6d. Kaune, dalyviai

Rengia žurnalistas Česlovas IŠKAUSKAS

Savaitė Seime ir Vyriausybėje

■ Gegužės žiedais apsipylusi savaitė prasidėjo kilniu, istoriniu įvykiu: paminėtas Lietuvos Steigiamojo seimo pirmojo posėdžio 75-metis.

Pirmadienį, 18 val. 15 min. - kai Kaune lygiai prieš 75 metus buvo susirinkę šis valdžios organas, Seimo deputatai taip pat pradėjo posėdį. Pranešimą skaitė prezidentas A.Brazauskas, kalbėjo parlamentarai, politinių partijų bei frakcijų Seime atstovai, Kovo 11-osios Akto signatarai C.Juršėnas priminė 150 pirmųjų Lietuvos parlamentarų pavardes. Jų atminimas pagerbtas tylos minute.

Dvidešimt nepriklausomybės metų nebuvo ramios demokratijos stiprinimo laikotarpis. 1926 metų krizė Lietuvai tapo rimtu išbandymu. Daug išmėginimų Lietuvos valdžiai teko atlaikyti ir ekonomikos klestėjimo metais. 1940-ųjų okupacija, kuriai ruoštasi pagal slaptus Molotovo-Ribentropo susitarimus, nušlavė parlamentinės valstybės pamatus. Prasidėjo genocidas, kuris sovietinio ir vokiškojo fašizmo sandūroje sunaikino gleznā valstybę.

Tačiau parlamentinės demokratijos šaltinis prasiveržė po slogi partinės diktatūros dešimtmeečių. "Demokratinė santvarka Lietuvoje", - pasakė A.Brazauskas pirmadienį, - išliko gyvybinga ir vėl atgijo kartu su Lietuvos Atgimimu".

Sis istorinis atsitraukimas būtinas, kad dabartinė karta geriau suvoktu lietuviškos demokratijos ištakas, kad nemanytų, jog ji sunaikinta po sunkiu okupantu kerziniu batu.

Ir ne tik jaunajai kartai tai būtina suvokti. Prezidentas A.Brazauskas, kalbėdamas pirmadienį per Lietuvos TV, bėdojo, kad visuomenė apsėsta korupcijos, žemų instinktų ir užkrėsta materialio godulio. Deja, nei šalies vadovas, nei politikai nesiūlo išeities kelių. Seime neprasimuša opozicijos rezoliucijos, pavyzdžiu, dėl Lietuvos įtraukimo į Rusijos karių aljansą, dėl Čečenijos, dėl KGB veiklos mūsų šalyje...

■ Apskritai reikia palankiai vertinti Seimo priimtą ir Prezidento pasirašytą Alkoholio kontrolės įstatymą. Jis ne toks radikalus ir beprasmiškas, kaip J.Andropovo ar J.Ligačiovo laikų "ukazai", bet, reikia tikėtis, duos rezultatų. Žinoma, kaip buvo pastebėta Seime, įstatymo būtina laikytis, nepaliekant erdvės veikti įvairiems naminės sunkėjams, "taškams" ir fabrikeliams.

■ Antradienį Seimas svarstė Valstybės kontrolės įstatymą. Tai dar vienas svarbus norminis aktas, papildantis privatizavimo, įmonių įstatymus. Lietuvos žmonės, ypač užsieniečiai, laukia, kada žemės privatizavimas palies ir svetur gyvenančius mūsų tėvynainius.

■ Premjeras A.Sleževičius antradienį priėmė JAV ambasadorių J.Swihartą. Buvo tartasi, kaip geriau koordinuoti pagalbos Lietuvai, ypač žemės ūkiui, programą.

■ Mafijos bangoje išsiškyrė socialdemokratų lyderio A.Sakalo spaudos konferencijoje pasakyti žodžiai, kad reikia susilaukti nuo mirties bausmės B.Dekanidzei, kol akistatai iš Vokietijos bus parvežtas jo bendras LTiomkinas. Toks "kilniaširdis" pasiūlymas suteikia peno įvairiems apmąstymams... Kaip ir S.Stomas suėmimas, kurio šešelyje, matyt, kai kas šildosi rankas.

■ Pro visus ne gegužės spalvų įvykius nuotaikingai prasikiša tegu ir nereikšmingi, bet įdomūs mūsų gyvenimo reiškiniai: pirmadienį Kaune atidarytas Čečenijos informacijos centras, o gegužės pabaigoje Vilniuje įvyks pasaulio parlamentarų suvažiavimas dėl Tibeto.

Remti kenčiančias tautas - taip pat demokratėjimo apraiška.

Povilas MILERIS

1995m. gegužė

IREMINTI NYS

Nr. 19 (160)

2

Užsieniečiai apie mums

Kas nori sugražinti Lietuvą Rusijos "globon"?

1. Lietuva tapo vėl nepriklasoma prieš Lietuvos nedraugų norą. Vieningą tautos balsą "Mes norime laisvės" pasaulis išgirdo, ir okupantas nusileido, tačiau nesutriko. Pirmiausia išreikalavo okupacijos vykdytojams Lietuvos pilietybę jie ir visas KGB tinklas gavo Lietuvos pilietybę, turto privatizavimo čekius, išsireikalavo pensijas ir visas kitas piliečių privilegijas. Tai realūs, ne legendiniai "Trojos arkliai" Lietuvoje. Sakykite, kiek okupantų anglų gavo pensijas iš Indijos, kiek vokiečių okupantų dabar yra Prancūzijos pensininkai? Kuo geresni už juos rusai?

2. Paskubomis pradėtas turto gražinimas, kaip ir rublis-talonas-litas nuskurdino kraštą. Kas galėjo pamanyti, kad Lietuvos žemės ūkis, gamyba bus taip suniokoti, jog Lietuva pritrūks maisto ir vežės į iš užsienio, o jos gaminių išvežimą stabdys finansinės machinacijos? Tuo tarpu užsienio paskolos ūkiui ir gamybai atstatyti sunaudojamos valdžios išlaidoms, limuzinams ir pasivažinėjimams po pasaulį.

3. Kraštui skurstant didėjantis mafijos siautėjimas gąsdina užsienio investitorius, žlugdo turizma, Lietuvos teisėtvarka tebéra buvusių "nomenklaturininkų" rankose. Buves Vyriausasis prokuroras lietuvis pakeistas "patikimesniu"...

4. Krašto apsaugai kol kas vadovauja lietuvis, tačiau, anot Estijos kariuomenės vado Alex Einsono, jis "apsistatė buvusiais armijos karininkais rusais ir KGB-istais". Anot ambasadoriaus A. Venckaus, kariško rusų transporto per Lietuvą sutartis jau uždarė Lietuvai duris į NATO.

5. Tegyvuoja šukis "Skaldyk ir valdyk": nors Lietuvoje yra jau daugiau kaip 20 partijų, o vis registravojamos naujos. Išdygo "Moterų partija", vėliau turės giinti "Vyrų partija", o paskui turbūt atsiras dar "Barzdöčių", "Plikų", kol eilę pabaigs "Degtinės mėgėjų" partija.

6. Sovietijai sugriuvus, likę gyvi išvežtieji emė grižti į Tėvynę ir reikalauti savo nuosavybės. Maža to, jie nori išsiaiškinti tiesioginius savo skriaudėjus. Štai kodėl politinių kalinių ir Sibire buvusių dabartinė Lietuvos valdžia nemégsta. Jie ne tik nesulaukia pagalbos iš naujo įsikurti - valdžia suskaičiavo jų organizacijai siūstas aukas, apmokestino jas ir paskyrė baudas už mokesčių nemokėjimą.

7. Sibire buvusieji priešinosis naujo archyvų tvarkytojo paskyrinui, nes, jų manymu, "žasinas pasirkirtas saugoti avižas". Jo "huopelnu" atimti atlyginimai saugantiems archyvus buvusiuiose MGB rūmuose, skleidžiamos kompromituojančios archyvinės žinios apie žmones, nuklydusius nuo jų linijos.

8. Lietuva pristiegė ambasadą - lyg didžiosios pasaulio valstybės. Ambasados esą perkrautos darbais, tačiau dar negirdėjome jas pasiskant dėl karo ir okupacijos nuostolių atlyginimo, visai lietuvių taučiai norimo primesti žydų naikinimo ir kt.

9. Seimo nariams pasiūlius minėti "Lietuvos išlaivinimo iš fašistų jungo" 50 metų sukaktį, "politologai" ėmė porinti, kiek gero Lietuvai toji okupacija padariusi. Ių chorą įsijungė ir keletas išeivijos lietuvių, kurių vienas apdovanotas net Gedimino ordinu...

Lietuvą valdantieji tokias gyvenimo sąlygas sudarė, kad paprastą pilietį įstumė neviltin. Galutinai įsitvirtinė, jie galės sudaryti porą "gerų sutarčių" ir legaliai grižti į "matuskos Rosijos" globą.

Džiaugčiausi ir dėkočiai Dievui, jei ši Lietuvos gyvenimo apžvalgėlė ir jos išvados būtų neteisingos. Lietuvos žmonės, pabuskite, kol dar nevelu. Tik sažiningi patriotai išves Lietuvą iš skurdo ir apsauvos jos laisvę.

Domas ADOMAITIS

Iš "Lietuvių balso", 95 03 16, Nr.6

Jaltos konferencijos svarbiausieji dalyviai: prieši je sėdi (iš kairės): Didž.Britanijos ministras pirmininkas V.Cerčilis, JAV prezidentas F.D.Ruzveltas ir SSSR delegacijos vadovas J.Stalinas

Rusijos pergalės jubiliejus ir lietuvių

"Dirva" vasario 9d. paskelbė prez.A.Brazausko pranešimą, kviečiantį šalies politines ir visuomenines organizacijas, kultūros ir švietimo įstaigas ir visą visuomenę pažymeti antihitlerinės koalicijos pergalės jubiliejų. Jis apgailestavo, kad kai kurios politinės jėgos nori ši puslapį visiškai išbraukti iš tautos istorijos. O tai būtų nepagarba tūkstančiams lietuvių, žuvusių kovose su fašistais, ir tiems, kurie kentėjo nacių koncentracijos stovyklose.

Toks prez.A.Brazausko pranešimas mums, lietuviams, visiškai nesuprantamas. Šios datos minėjimas reikštų, kad mūsų tauta į karo žygį įsitrukė savanoriškai. Nejaugi prezentui dar neaišku, kiek mūsų tauta iškentėjo nuo Maskvos priespavdos? Reikštų, kad tauta užmiršo visas kančias ir nusilenkė Rusijos melui. Ir kad Rusija mus išvadavo iš hitlerinės Vokietijos. Bet ar tai tiesa? Tada Lietuva turėtų nutylėti ir Ribentropo-Molotovo susitarimą, kurio dėka Maskva Lietuvą paglemžė, tankais atvilko vergijos pančius. Tad ir klausia save, kaip mes, lietuvių, turėtume šventi tokį jubilieju drauge su Rusija.

Reikia aiškiai pabrėžti, kad Maskvos pergalė Lietuvai neatnešė laisvės. Priešingai, ji buvo ir liko Rusijos okupacijos pančiaus surakinta, dar plačiau patvino ašarų ir krauso upės, padaugėjo ištremimą, dar daugiau lietuvių buvo grūdama į kalėjimus.

Nereikia pamiršti, kad okupantas, pavergęs Lietuvą, jos kariuomenę išformavo, nuginklavę, dalį karininkų ištremė į Sibirą, kitus sušaudę, o likusius prieverta į Jungę į savo kariuomenę ir nugrūdo į pirmąsias fronto linijas. Kiti mūsų broliai išejo į miškus ir stojo į nelygią žūtbūtinę kovą su rusų okupantais ir stribais.

Tačiau tauta į savo istoriją niekada nejrašys, kad ir jos kankinių džiūgavo Rusijos jubiliejuje. Labai teisingai pareiškė V.Landsbergis, kad Lietuvos prezidentui nederėtų stebeti, kaip Raudonaja alkste žygiuos rusų kariuomenę, prieš 50 metų antrajį kartą okupavusi Lietuvą.

Gal mes vienašališkai kaltiname komunistinę Rusiją, bet tyliame ir nesmerkiame hitlerinės Vokietijos okupacijos? Išių klausimą tenka atsakyti taip: Rusijos ir Vokietijos okupacijos - tai dvi blogybės. Bet viena jų buvo nepalyginamai mažesnė, ne tokia žiauri ir ne tokio masto. Bet tai nereiškia, kad mes ją neišgiamo. Nesakome, kad hitlerinė okupacija buvo lengva, ir nuo jos mūsų tauta labai nukentėjo.

Kai Maskvos tankai antrąkart šliaužė į Lietuvą, tūkstančiai lietuvių išsigelbėjimo ieškojo ne komunistinėje Rusijoje, o bėgo į Vakarus. Ten po karo jų laukė ne kalėjimai, o amerikiečių remiamos stovyklos. Vokietijoje lietuvių stovyklose rūpintasi ir kultūrine veikla - buvo leidžiami lietuviški laikraščiai, spaudinamos knygos, įsteigtos pradžios mokyklos, gimnazijos. Tiesa, tose stovyklose lietuvių gyvenimas buvo sunkus. Juos slėgė ne tik medžiaginiai nepritekliai, bet ir nežinomas rytojus. Ir vis dėlto jiems Vokietijoje gyventi buvo daug saugiau, negu Maskvos vergų stovyklose.

Mano nuomone, jau seniai atėjo laikas mūsų istorikams šias dvi okupacijas sugretinti, parašyti objektyvią istoriją, žinoma, ne tokią, kokią išleido PLB, remdamasi kagebistų dokumentais. Juk yra dar gyvų liudytojų, kurie apraše išgyventas kančias Sibiro vergų stovyklose, kalėjimuose ir tardymo kamerose.

A.SVILIONIS

Iš "Lietuvių balso", 1995 03 30, Nr.7 (210)

Užsieniečiai apie mums

Gana mali tuščiomis girnomis

(Iš žurnalisto Vilniaus Bražėno laiško "Dirval")

Negalima nepasidžiaugti kolegos Juozo Žygo įdomia ir taiklia dabartinės Lietuvos vyriausybės politikos kritika. Gausu jos ir kitų išeivijos žurnalistų rašiniuose bei šių metų Lietuvos Nepraklausomybės šventinėse kalbose. Visa tai pagirtina. Deja, turėtų būti aišku - nuo bambėjimo savo panosėje užkietėjė nomenklaturininkai netaps tautos laisviu apaštala. "Girios žvérės girion žūri..." Méginkime padėti opozicijai.

Tai tinka ir Maskvos politikai. Kiek kalbėtumės ir rašytume apie jos imperializmą bei kišimą į Lietuvos reikalus, Maskvai nuo to nei šilta, nei šalta. Tačiau tai darydami viešai, ypač plėčiai pasklidusioje JAV spaudoje ir radijo pokalbiuose, tikrai įvarysiame politinių skruzdelių į Jelcino kelnes. Kartu spausime ir mums atstovaujančius senatorius bei atstovus JAV Kongrese, kurių štabai įdėmiai sekia savų valstijų (balsuotojų) nuotaikas.

Tad liaukimės malę tuščiomis politinėmis girnomis. "Dirvos" Nr.13 vedamajame "Važiuos - ar nevažiuos?" J.Zygas taikliai nusako LDDP valdžios politiką ir šiandieninę Lietuvos nedalią. Džiugu, jog jis pripažista, kad tai - lyg "žirnus į sieną berti". Tik, kaip ir kiti, jis neklausia savęs ir nemégina patarti skaitytojams, kas darytina mums - išeivijai, ypač Amerikos lietuviams, pilnateisiams JAV piliečiams. Kas darytina, kad sumažintume Maskvos spaudimą Lietuvai ir tuomi mūšiškių maskvinių įtaką Lietuvos politikai? Apie tai svarstyti ypač dabar, kai vyksta pokyčiai Vašingtone, ir mūsų balsas gali būti ypač svarus. Klibinant Karaliaučiaus demilitarizavimo klausimą, daug ką galima pasiekti netiesiogiai. Kongrese galima įtaigauti panaikinti OSI. Tai užčiauptų vieną svarbų lietuvių tautos šmeižikų ruporą ir netiesiogiai palengvintų investicijas iš užsienio.

Elgetaudami prie JAV politinio stalo, pasieksime laikinų laimėjimų. Kitaip būtum mūsų mēginant prisesti prie jo ir paskaityti pastalen pakištus "Naujos pasaulio santvarkos" planus. Bilo Klintono kelionės į karą pabaigos minėjimo iškilmes Maskvoje proga J.Zygas prasitaria: "Ir jis nėra pirmas, kuris diktatorijų režimą rėmė". Tą tiesą žinome beveik visi. Matėme tai darant ir demokratus, ir respublikonus - nuo Jaltos iki Maltos, o dabar iki Maskvos. Kodėl J.Zygas vis dar kalba apie JAV "klaidas"? Daug kartų citavau buvusį JAV gynybos sekretorių Dž.Forrestalį: "Pastovumas nėra kvailumo požymis. Jeigu mūsų diplomatai, sujaukę politiką su Rusija, būtų kvaili, bent retkarčiais padarytų klaidą mūsų naudai". Ar tai atsitiktinumas, kad JAV vyriausybė "klaidos" kartojosi ir padėjo ne tik pavergtų tautų neviličių pailginti, ne tik Sovietų sąjungą sukurti, po Antrojo pasaulinio karo ją praplėsti, per "kulturnius ryšius", "tiltų statybą" apginkluoti bei iškelti, bet ir pačios Amerikos saugumo, ekonomikos, moralės pamatus paknisti.

Netiesa, kad "Amerika nebėra laisvės simbolis", kaip teigia kairioji "liberalinė" JAV spaunda ir rašo J.Zygas. Tačiau tiesa, kad tas laisvės žiburus ir Amerikos piliečiams pamažu gesta. Manytumei, kad J.Zygas ir kiti tais klausimais rašantieji turėtų klausti: kas visa tai daro? Ar tai svarbu Lietuvos ateiciai? Kas darytina mums, Amerikos piliečiams, kad tas žiburus neužgestų nei Amerikai, nei visam pasaulei? JAV, Elorida

Užsieniečiai apie mums

Užsieniečiai apie mums

Nejau teisėsauga vėl susiniekins?

Edmundas SIMANAITIS

I Lietuvą atvyksta trys Žydų genocido tyrinėtojai: instituto Jad Vašem (Yad Vashem) atstovai-teisėjas A.Segalsonas ir advokatas J.Melademas, taip pat zoologinė neapykanta lietuviams ir neobjektyviu radikalizmu spėjės pagarsėti E.Zuroffas iš S.Vyzentalo (S.Viesenthal) centro.

Sie "svečiai" tikrins, ar Lietuvos teisėsaugos institucijos pagrįstai pripažino nenusikaltusius Lietuvos Respublikai ir žmoniškumui kai kuriuos mūsų šalies piliečius, patyrusius NKVD- MVD- MGB- KGB represijas- areštą, kankinimus, patyčias, kalėjimus, lagerius, tremtį.

Pirmausia reikia atkreipti dėmesį į oficialiųjų valdžios atstovų, visuomenės informavimo srities darbuotojų sąmoningą teisinių terminų painiojimą, į kurį neretai įsivelia ir buvusieji politiniai kaliniai bei trentiniai. Reabilitacija, atrodo, tyčiomis painiojama su teisių atstatymu. Sovietiniai teismai kai kurių nekaltais nubaustų asmenų bylas peržiūredavo ir išduodavo reabilitacijos pažymėjimus, šitaip pripažindami, kad okupacinė represijų mašina tariamai apsiriko. Tai nebuvo ir negalėjo būti teisingumo atkūrimas, nes pati teisėsaugos sistema buvo tebesitesusios okupacijos represijų įrankis. Tvirtinti, kad okupacija buvo konstitucinė ar kitaip teisiškai pagrįsta, būtų akivaizdi nesąmonė. Todėl pirmasis atskirkusios Lietuvos valstybės Parlamentas 1990m. gegužės 2d. priėmė istorinį, labai svarbūį įstatymą "Dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atstatymo". Mūsų teisėsaugos organai, remdamiesi šiuo įstatymu, ištirdavo okupantų sukurptas bylas ir išduodavo pažymėjimus, kurie liudydavo, kad okupantų represuotas asmuo "yra nekaltas Lietuvos Respublikai ir yra atstatomas visos jo teisės". Čia nevarojamas terminas "reabilitacija", kuris reikštų, kad nepriklausomos Lietuvos valdžia perima sovietų teisenos testinumą ir net atsakomybę už jos padarinus. Po 1992m. įvykių rinkimų į Seimą šios sąvokos pradėtos vis dažniau sąmoningai ir nesąmoningai painioti.

Mūsų valstybės teisėsaugos darbą tikrina saviveiklininkai iš užsienio. Minėtieji "svečiai" nėra Izraelio ir Lietuvos tarpvalstybinio paritetinio susitarimo dėl genocido vykdytojų persekižimo pagrindu igalioti oficialūs pareigūnai, nes tokio susitarimo dar nėra. Ir čia slypi mūsų teisėsaugos bejegiskumas ir gėda, sąlygoti aukštosios valdžios vyrų nesusigaudymo ar nedraugiškų Lietuvai jėgų įtakos.

Būtina paaiškinti dar vieną svarbūį momentą. "Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurą, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą" 15 str. byloja, jog "kiekviena valstybė dalyvė užtikrina, kad joks pareiškimas, kuris, kaip nustatyta, buvo padarytas kankinant, nebus panaudotas kaip įrodymas jokioje teisminio nigrinėjimo stadijoje, išskyrus atvejus, kai jis panaudojamas prieš asmenį, kaltinamą kankinimu, kaip įrodymas, kad toks pareiškimas buvo padarytas".

Ne taip jau svarbu, kad Izraelis ir Lietuva prisijungė ar prisijungs prie šios konvencijos, tačiau labai svarbu, kad toks tarpautinės teisės aktas egzistuoja. Kažin ar reikia įrodinėti, kad absoluti dauguma okupanto sukurptų bylų sufabrikuotos kankinant suimtuosius. Tą patikrinti nesunku- dar gyvi dešimtys tūkstančių politinių kalinių ir tūkstančiai represijų vykdytojų- enkavedistų, stribų, teisėjų.

Taigi iškyla esminis klausimas- kaip okupanto parankinių išgauta kankiniant medžiaga gali būti panaudota prieš represuotą asmenį, jei tarptautinė teisė rodo, kad ja naudotis galima tik teisiant represijų dalyvi.

Negalima nepaminėti tipiško atvejo anaipolt ne iš žiaurių, kruvinų pokario ginkluoto pasipriešinimo kovų, o jau prasidėjus chruščioviniams atsilimui. 1956m. spalio 15d. Lukiskių kalėjimo gydytojai suraše aktą apie kalinio Adolfo Ramanauskio "itin sunkią būklę" (žr. "Laisvės kovų archyvas", Nr.9, psl.188). Išplėsti lytiniai organai, ant akies voko 6 durtinės žaizdos, mėlynės pilvo srityje...

Tardyme, be kitų budelių, dalyvavo ir KGB 4 valdybos 2 skyriaus viršininko pavaduotojas N.Dušanskis, žydas, dabar saugiai gyvenantis Izraelyje.

Ar reikia stebėtis, kad Vyzentalo centras nesidomi genocido nusikaltimais susitepusiais žydais?

Ar teisingumas ir tarptautinė teisė gali būti taikoma ne pagal nusikaltimo pobūdį, o tik pagal tautybę, rase, lytį, partiškumą?

Kaip ši gėdinga egzaminė išlaikys iš sovietmečio pelkés prisikelti nepajėgianti atgimusios Lietuvos teisėsauga?

Ir ar Lietuvos Prezidentas "daro visa, kas jam pavesta Konstitucijos ir įstatymu" (Konstitucijos 77 str.), priesaika įsipareigojės būti lygiai teisingas visiems?

Komentaras aktualia temai

Česlovas IŠKAUSKAS

Baltarusija: laimėjo praeities ilgesys

Parlamento rinkimai Baltarusijoje ir referendumas beveik vienais punktais gali patenkinti Maskvą. Visi komentarai apie šiuos sekmadienį įvykusius rinkimus pavadinti panašiai: laimėjo praeities nostalgija.

I naujajį parlamentą, susidedančių iš 260 deputatų, išrinkta tik 18 naujų narių. Kandidatų skaicius buvo rekordinis- net 2348, tai yra į vieną deputato kėdę taikė maždaug 9 kandidatai.

Taigi dar sunku pasakyti, ar nugalėjo prezidento A.Lukašenkos šalininkai. Daug kas turi paaiškėti po dviejų savaičių, kai įvyks antras rinkimų turas. Tačiau Minską apėmusios skeptiškos nuotaikos: sunaudota 40 milijardų iš rinkimams skirtų 76 milijardų baltarusiškų rublių, ir naujam turui pinigų gali neužtekti..

Apžvalgininkai teigia, kad kartu vykės referendumas nustelbė parlamento rinkimus. Rinkėjai turėjo atsakyti į keturis, sakytiau, įdomius klausimus: ar suliginti baltarusių ir rusų kalbų statusą, ar pakeisti šalies valstybinius simbolius, ar pritarti Rusijos ir Baltarusijos integracijai ir ar suteikti prezidentui įgalijimus paleisti parlamentą.

Įdomiausia, kad į visus klausimus rinkėjai atsakė teigiamai. Vadinas, Baltarusijos valstybės vėliavoje ir herbe jau nematysime vos trejus metus išsilaikiusios baltos- raudonos- baltos spalvų derinio bei Vyčio raudoname fone. Ankstesniajā "Pogonią" (taip vadintamas Vytis) pakeitė... pjautuvas ir kūjis, tiesa, šiek tiek modifikuoti. Vilniuje politikai juokauja: pagaliau nebéra dėl ko pyktis su baltarusiais, nes jie patys atsikratė panašios į lietuvišką simbolikos.

Į 10,2 milijono kaimynų kas septintas rusas. Tai nėra didelis procentas (apie 14,3 proc.), tačiau referendumu nuspresta pasirinkti dvikalbystę. Tai savotiška ir, matyt, "didžiojo kaimyno" inspiruota rusakalbių šalies gyventojų pergalė, o kartu ir reveransas Maskvai.

Dar didesnis linktelė jumas Kremliai- tai rinkėjų nuostata, kad Minskas be integracijos su Maskva neišgyvens. Referendumu buvo aiškiai pasisakyta už ekonominę ir politinę sajungą su Rusija. A.Lukašenką pamalonino rinkėjų sprendimas pakeisti konstituciją taip, kad būtų padidinti prezidento įgalijimai, net leista parlamentą paleisti. Šitaip pateisinamos drastiškos A.Lukašenkos priemonės prieš deputatus prieš keletą mėnesių.

Grįžimas į sovietinį modelį, anot Lietuvos opozicijos vadovo V.Landsbergio, reiškia, kad Baltarusija vis labiau įsisuka į Rusijos orbitą, ir kaimynystėje kuriasi "Vidurinės Azijos tipo totalitarinis režimas". Ekspansionistinės Maskvos jėgos gali naudoti Baltarusiją provokacijoms prieš Lietuvą.

Šiaip ar taip, kaimynus pasirenkame ne patys. Teks gyventi su visais. Tačiau toks gyvenimas Lietuvos veide gali įrečti ne vieną gilią raukšlę.

Kovotojo atminimui

DRUSKININKAI Gegužės 7d. partizanui, mokytojui Juozui Kalpokui- Klevui, atminti prikaltos dvi memorialinės lentos. Vienna- Neravų kaime prie namo, kuria me jis gimė ir augo, antra- Vieciūnuose, prie buv. mokyklos, kurioje jis mokytojavo ir turėjo slaptą spaustuvę.

Juozas Kalpokas g.1918m. nuo 1944m. Vieciūnuose dirbo mokytoju ir ten įrengtoje slėptuvėje kartu su mokytoju J.Malaškevičiumi- Jurgeiliu ir Gailiūnų pradinės mokyklos mokytoju Adele Ūselyte (vėliau NKVD nužudyta) spaustino partizanų lapelius, dokumentus, rengė jaunimą kovai prieš bolševikus.

Nuo persekižinės J.Kalpokas pasitraukė mokytojauti į Grūlos kaimą, naktimis atvykdavo į Vieciūnus partizanų spaudos reikalius. 1946m. vasario 3-iosios naktį NKVD ir stribai į ten suėmė ir rogiemis nusivežė į Druskininkus tardyti. Dieną ji atsivežė į Vieciūnus sumuštą ir surišta. Išplėšė spaustuvę ir išsivežė. Manoma, kad J.Kalpoko palaikai įnesti į Mergelių Akių ežerą.

Už šį (27-erių metų) žuvusį Lietuvos sūnų Ratnyčios (Varėnos raj.) bažnyčioje buvo aukojamos šv.Mišios. Klebonas pašventino ir memorialines lentas. Iškilmėse dalyvavo ir kalbėjo LLKS skyriaus vadovas V.Juškevičius, istorikas V.Valentukevičius, partizanas Graužinis. Druskininkų II vid. mokyklos moksleivai padeklamavo eilėraščių, LPKTS Druskininkų choras ir Vieciūnų moterų ansamblis padainavo partizanų dainų, grojo Neravų kaimo kapela. Dalyvavo Druskininkų šauliai ir SKAT kariai.

E.MIKUČIONIENĖ

Klausė, ką darytume...

Mokslo akademijos salėje gegužės 6d. Genocido ir rezistenčios tyrimo institutas surengė 55-ųjų Lietuvos pasipriešinimo okupacijai metinių konferenciją. Čia turėjo būti nagrinėjamos pasipriešinimo formos ir metodai.

Kad ir kaip uoliai televizija stengesi, konferencija atrodė nesolidi ir pasimetusi. Čia nematėme politinių kalinių, trentinių, partizanų sajungų ar bendrijų atstovų. Rengėjai atrodė vieniši.

Svarbiausias disidentų ir mokslininkų, Petkaus ir Bendinsko tipo politkalinių klausimas buvo tokis: ką darytume, jei dabar neišgirstume Vyriausybės šaukimo priešintis, iškilus Tėvynei pavoju. Klausimas prasmingas, nes tokia Vyriausybės taktika galima. Konferencijos rengėjams tai, matyt, gerai žinoma, nes jie šitai Vyriausybei gana artimi.

O aiškiausiai į tą klausimą būtų atsakė tie, kurie nelaukdami jokių kvietimų buvo Lietuvos laisvės kovos Sajūdžio, partizanų (ginkluoto ir neginkluoto) pasipriešinimo dalyviai. Šimtai, tūkstančiai okupantų aukų, dar atminties nepradarusi tautos dalis tada žinojo, žino dabar ir visada žinos, ką daryti, jei vėl kokios imperijos kėslai pasiektų Lietuvos žemę. Tas pavoju, deja, tvyro- ir būtent dėl Vyriausybės vykdomos vidaus ir užsienio politikos. Opozicinės partijos ir buvusio pasipriešinimo organizacijos akylai stebi postkomunistinės valdžios elgeseną ir tėsiai kovą (konstituciniai būdai) už nepriklausomybę ir valstybingumo išsaugojimą. Lietuvos laisvės kovos sąjūdis tebevyksta!

Tokioje aukštoje auditorijoje labai pasigendama akademinio, mokslininko disidentinės partysties, kovų formų ir metodų tyrimo, tobulinimo, naujų siūlymo. Dabar pavoju daug rafinuotesnis, klastingesnis ir niekingesnis. Depolitizuotas, korumpuotas, abejingas, nusivyleš, skaldytojiškas- net prieš neįvardysi.

Konferencijos dalyviai tikrai galėtų padirbėti bendram labui, jei atsikvošėtų ir liautųsi liokaijūkai tarnauti tokiai vyriausybei, kuri pavojaus Tėvynei aikimirką gali nepašaukti tautos priešintis okupantui.

Irena SMETONIENĖ

"Trentinyje" perskaiciav apie V.V.Landsbergio sukurtą filmą "Baladė apie Daumantą". Kodėl negalime sulaukti daugiau filmų, spektaklių apie Lietuvos partizanų kovas, trentinių kančias? Kodėl iki šiole nėko panašaus nematome - televizijos ekranoose vien užsienietiški filmai. Taip norisi, kad mūsų vaikai ir anūkai arčiau pažintų sunkią mūsų praeitį. Kleista tiek gerų knygų, o kad taip pasižiūrėjus filmą ar spektaklį pagal vieną ar kitą knygą.

Danutė IRKMONTAITĖ-LUKMINIENĖ

1995m. gegužė

IREMINTYS

Nr. 19 (160)

4

Ilgas kelias namo

Mano tėvas Vaclovas Lapinskas gimė 1878m. Tarnaujant carinėje rusų kariuomenėje, prie Mozūros ežerų, jis paėmė į nelaisvę ir išvežė į Vokietiją. Po ketverių metų parėjo palieges. Mirė 1919m. birželio 23d. Likome du broliai - aš ir Kazimieras.

1936m. gegužės 1d. mane pašaukė į būtinąją tarnybą. Tarnavau Šančiuose, antrame pulke, pirmojoje kulkosvaidžių kuopoje. Po mėnesio kapitonas

Vokiečių areštuoti ir nuginkluoti plechavičiukai vežami į Vokietiją. Ašmena. 1944m.

Gaigalas paskyrė mane į mokomają kuopą. Po šešių mėnesių mane pakėlė grandininku, vėliau gavau puskarininkio laipsnių. Emiau mokyti naujokus.

1940m. sužinojau, kad esu išvežamųjų sąrašuose. Iki 1941m. birželio slapsčiausi Pakalniškių, Dubravos kaimuose.

Prasidėjus Antrajam pasauliniui karui, naktį ēmė bombarduoti Aleksoto aerodromą. Rytą Jankauskas, Samulaitis ir aš susitikome Laisvės al. Buvome beginkliai. Rusai bėgo į Kauno. Aleksoto tiltas buvo susprogdintas, nebuvo telefono ryšio. Sukitais sukilėliais į saugumo pastato išleidome kalinius lietuvius, o ten sugrudome enkavedistus. Išlešime enkavedistų ginklų sandėlį. Puolėme Kauko kalėjimus, išlaisvinome daugiau kaip tris tūkstančius kalinių. Užémėme radijo stotį. Puolėme Šančių kareivines.

Grįžau namo, 1942m. gegužę je vedžiau Prancišką Jucytę. Susilaukėme dukters Romualdos.

1943m. į mūsų namus atėjo nelaimė. Einanti namo Kūčių vakarą žauriai nužudė broli Kazimierą. Apie brolio nužudymą pranešė Kruonio igaliotinis Jurevičius.

Perskaite "Lietuvos aide", kad renkama P. Plechavičiaus Vietinė rinktinė, susirinkome Marijampolėje. Ten mus aprenge vokiškomis uniformomis, apginklavavo. 1944-ųjų kovo pradžioje suskirstė kuopomis, išvežė į Vilnių, iš ten į Ašmeną. Vienus apgyvendino mokykloje, kitus privačiuose namuose.

Kuopos vadas buvo kapitonas Pačebutas. Aš buvau puskarininkis, savo žinioje turėjau 32 kareivius.

1944m. gegužės 4d. apie 22val. (buvo sekmadienis) mus užpuolė. Spėjome nebėgti iki apkasų. Prasidėjo kautynės. Mes nežinojome, ar mus užpuolė lenkai, ar rusai.

Puskarininkis Babonis, pritrūkės šovinių, susisprogino. Puskarininkė Pridotkė sužeidė. Po mūšio ji nuvėžė į ligoninę. Traukiantis žuvo Vekrikas iš Marijampolės, Vorininkaitis. Žuvo 45 mūsiškiai. Mes laikėmės iki šeštos valandos ryto. Lenkai pradėjo bėgti. Viskas nurimo.

Vadą Pačebutą kaip išdaviką nušovė patys kareiviai. Susirinkome prie vieškelio Vilnius-Minskas. Ten pamatėme vokiečių bunkerį. Siaip taip susikalbėjė, gavome šovinių. Susirinkome žuvusiuosius ir atgabename prie vieškelio. 10 savanorių ėjome pažiūrėti, kas vyksta Telminove. Ten radome du sužeistus plechavičiukus. Aplinkui poškėjo šūviai. Lavonus nuvežėme į Didžiąją Ašmeną, o kareivius į ligoninę (jų likimo nežinau).

Susitikome Plechavičiaus pavaduotoja pulkininką Vidiugirį. Staiga mus apsupo ir nuginklavos vokiečiai. 1944m. gegužės mén. atvežė į Oldenburgą, kur išbuvome apie porą savaičių. Iš ten į Berlyną, Tegeli. Apgyvendino Tegelio mokykloje, įdarbino Oranenburgo aerodrome.

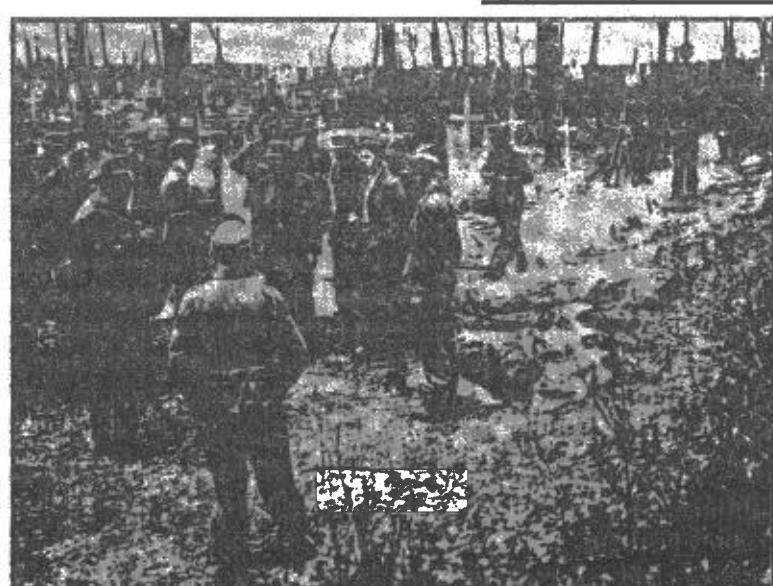
1945m. balandžio viduryje aerodromą pradėjo bombarduoti. Žuvo daugybė žmonių. Likau gyvas tik per plauką. Rusai puolė vis aršiau. 1945m. gegužės mén. pasiekėme Danijos sieną ir pasidavėme amerikiečiams. Jie perdaivė mus anglams, šie išvežė į Belgiją ir apgyvendino sandėliuose, kur telkšojo balos. Daug mirė batus ir nuo šalčio. Lavonus mesdavo į srutų statines ir kažkur išveždavo. Taip žuvo 48 lietuvių.

1946m. gegužės 20d. mus išvežė į lagerį Vokietijoje. Ten buvome iki 1947m. birželio mén. Tada anglai išvežė mus žemės darbams į Angliją. Susirgau džiova, ligoninėje išgulėjau 2 metus ir 7 mėnesius. Vėliau man pravertė stalialus amatas. Užsidirbės šiek tiek pinigų, galėjau grįžti į Lietuvą, bet žinojau, kas ten manęs lauktu. 1947m. parašiau laišką į namus. Iš atsakymo sužinojau, kad mano šeima labai sunkiai verčiasi - žmona su dvieim vaikais nuomojasi kambarį. Paaugės sūnus piemenauja, dukra prižiūri svetimus vaikus. Bet padėti niekuo negalėjau.

1954m. gavau leidimą dirbtį statybose. Darbas se-

Po kautynių plechavičiukai prie 45 žuvusių savo kovos draugų. Didžioji Ašmena

Ašmena. 1944m.

Plechavičiukai

Vaclovas LAPINSKAS

Kaišiadorys

Amžina šlovė...

1940m. Šaulių sajungos vado pulk. Saladžiaus nurodymu rinktinį vadai ēmė rinkti atleistuosius nuo karo prievolės ir jaunus Šaulius.

Birželio 17d. Jonas Balžekas, Stasys Pašiūnas ir aš atsisveikinome su artimaisiais ir dviračiais išvažiavome į Ukmergę. Tėvas susikrovė vežiman į paklodę suvyniotus ginklus ir išvažiavo paskui mus. Ukmergės apskr. 6-ąjį Šaulių rinktinę pasiekėme laimingai.

Aš ir brolis Jonas, Vladas Liukamas, Medinų miško eigulys, jo sūnus Petras, broliai Kazys, Ambrazas ir Vladas Ališauskai, slėpėmės Medinų miške. Mūsų gretos gausėjo. Klausėmės žinių ir laukėme. Sekmadienį, birželio 22d., nuėj į sutartą vietą pasiūtai maisto, radome tik rašteli: "Prasidėjo karas. Ateikite pas Liukamus aptarti reikalų".

Iš eigulio patraukėme į Lyduokių Šaulių sukilėlių būri, kuriam vadovavo 1919m. savanoris, Šaulys Karolis Zadlauskas. Po jo štabo viršininku išrinkome mūsų parapijos kunigą Joną Burneikių, būrio vadu - Vladą Kartaną. Mes kontroliavome apylankę ir gynėme ją nuo pakrikusios rusų armijos išpuolių.

Medinų miško eigulys Vladas Liukamas

Vokiečių okupacijos metu mano brolis Jonas tarnavo ugniesių komandoje Vilniuje, Vladas Kartanas - gretimo valsčiaus policijoje. Aš stačiausis namus.

1944m. balandžio mén. mes išėjome savanoriais į P. Plechavičiaus Rinktinę. Brolis Jonas tarnavo 306 batalione Marijampolėje, vėliau Rudaminoje. Aš - Ukmergėje, 303 bataliono 3 kuopoje (kuopos vadas Šachamoga, vėliau rusai jį sušaudė). Birželio viduryje atvykės vadas Bitinaitis pranešė, kad vokiečiai mus internuoja. Pasiėmėme iš sandėlio ginklų, maisto ir išsiskirstėme. Ryto dieną vokiečiai apsupo mūsų kariuomenės pastatą (Ukmergės gimnaziją). Rado tik du kareivius ir išsivarė. Jų likimas nežinomas.

Liepos 23d., sugrįžus sovietų armijai, vėl tapome miško broliais, gyvenome bunkeryje. Per vieną susiduriimą rusai sužeidė ir suėmė mano broli Joną, Vietinės rinktinės grandininką. Kitą kartą tokas pat likimas ištiko ir Kazys Ališauską-Spartaką. Mes vaikščiojome su juo miške, ieškojome vienos gynybiniam bunkerui. Nutarėme užėiti į jo sodybą kastuvą. Staiga pamatėme apie 20 rusų kareivius. Kazys bėgo slėptis į krūmus, tačiau nespėjo. Man pavyko pabėgti. Stribai sekė sodybas ir jas krėtė.

Iš miško atėjau pas Stasį Genį. 1944m. spalio mén. miške netoli jų sodybos mane suėmė. Nuvežė į Ukmergės milicijos skyrių, po to į surinkimo punktą, sunkiųjų darbų kalėjimą. Prasidėjo kryžiaus kelias. Kalėjime sužinojau apie planuojamą pabégimą. 1945m. vasario 9d. 5val. ryto prižiūrėtojui atrakinus duris, Kazys Ališauskas ir jo kameros draugas (pavardės neprisimenu) užkimšo prižiūrėtojui burną ir ištumė jį į tualetą. Bėgliai užmetė kailinius ant 4 metrų aukščio tvoros ir ją perlipę pabėgo.

Gegužės mén. mane pervežė į Lukškes. Spalio 24d. nuteisė 20 metų katorgos ir 5 tremties. Prasidėjo gulagų odisėja: Molotovskas prie Baltosios jūros, Dudinka prie Jenisejaus, Norilsko lageriai ir speclageriai...

Vien mūsų apylankėje žuvo 4 broliai Šereliai, Karolis ir Alfonsas Morkūnai, Kazys, Vladas ir Ambrazas Ališauskai, Vaclovas Adomonis ir daugelis kitų. Amžina šlovė žuvusiems Tėvynės gynėjams.

Petras ČEPKAUSKAS

Plechavičiukai

1995m. gegužė

TREMŪNYS

Nr. 19(160)

5

Triskart belaisviai

Dalis P.Plechavičiaus subertos Vietinės rinktinės batalionų, menkai apginkluoti prancūziais šautuvaus ir lengvaišais kulkosvaidžiais su keletu šovinių, pateko į Vilniaus kraštą, kur knibždėjo lenkų Armijos krajovos dalinių. Šie buvo gerai apginkluoti, tad kautynėse LVR daliniai, pritrūkė šovinių, neatsilaikyavo. Liko ten daug lietuviškų kapų, kuriais mažai kas dabar rūpinasi. Kai vokiečiai Vietinę rinktinę nuginklavovo (1944m. gegužės mén.), apie 90 nuginkluotų karių vokiečiai sušaudė prie Vilniaus. Žuvo jų ir Marijampolėje, ginklu pasipriešinę vokiečiams. Apie 3000 beginklių vyrių išvežė į Vokietiją. Eitkūnuose Lietuvos garvežio mašinistas, atvažiavęs iš Kauno paskui mūsų ešeloną, pasakojo matęs ant geležinkelio pylimo bei grioviuose gulinčių nušautų vyrių, aprengtų kaip mes - pilkai melsvais drabužiais. Mes kaip belaisviai, ginkluotų vokiečių saugomi, buvome išvežti darbams prie karinių aerodromų Vokietijoje ir Belgijoje.

Mūsų ešelonas, kuriame buvo vežami nuginkluoti Vietinės rinktinės kariai, kilę iš Ukmergės, Raseinių ir Šakių apskričių, Poznanėje buvo padalytas pusiau. Vienna pusė buvo nukreipta Berlyno link ir Vakarų Vokietijon, kita pusė - Silenzijon į Breslaują.

Aš patekau į Breslaujos grupę. Mums paaškinta, kad niekam nepasakotume apie nuginklavimą ir šaudymus, o kad sakytume esą savanoriai, tada būsimė traktuojamai lygiai kaip vokiečiai. Mūsų grupė atvežus į Liegnicę, vienas lietuvis pabėgo, o kitas laiške į Lietuvą suraše visus mūsų patirtus baisumus. Karo cenzūra tą laišką perdavė gestapui. Buvome tardomi, kodėl šmeižėme vokiečius. Tada vokiečiams išaiškėjo, kad tai ne šmeižtas, ir laiško autorius nepateko į konklagerį, tačiau viškai praradome pasitikėjimą. Tik keletas vyrių pateko į priešgaisrinę komandą, o visi kiti kastuvaus kasėme žvyrą karjere ir su wagonėliais vežėme prie aerodromo kelių tiesimui, stabyboms. Paskui mus vaikščiojo šautuvu ginkluotas jefreitorius Hitleris (tikrai tokia buvo jo pardė) ir vis ragino "Arbeiten, šnel, šnel" (dirbki, greičiau, greičiau!). Nusilpęs dėl blogo maisto ir sunkaus darbo, išpykau į tą grandinį pavadinai šuniu, pranašaudamas jam šunišką mirti. Jis tuoju pat pranešė viršininkams. Vėl tardymai. Iš grėsmingos situacijos mane išgelbėjo Čekoslovakijos vokietis, dirbęs gretimai. Jis lietuviams

simpatizavo, tad paaiškino katininkams, kad jefreitorius Hitleris mane klaidingai supratęs, iškraipęs mano žodžių esmę dėl neaiškios mano tarsenos. Išteisino, bet pervedė prie kito darbo, kad jefreitorius nenušautų (jis baisiai išsiutes buvo, bet ir vokiečiai jo nemėgo). Su ukmergiškais Karaliumi ir Bundonių išmokom važinėti elektrokaraais ir jais vežiodavome krovinius po karinį miestelį. Bet vėl nelaimė - garažo viršininkas važiavo mano elektrokaru ir nukrito, prisimusė. O jis labai nemėgo nevokiečių, tai vėl buvau apskustas. Tada mane su elektrokaru išvežė į Hainau plėtinę, kur buvo aviacijos sandėliai. Ten su grupe lietuvių ir rusų belaisvių dirbome prie statybos darbų. Maitino čia blogai. Sužinojomie, kad dalį mums skirto maisto viršila nuveža savo ginėmis. Vyrai paprašė, kad aš apie tai praneščiau majorui Miuleriui. Aš taip ir padariau, bet majoras net pajuodo iš pykčio, kad aš "šmeižiu" vokiečių viršila, ir paskyrė man 10 dienų griežto aresto: gavau tik duonus ir vandens. Grįžęs nudžiugau susižinojės, kad po mano raporte mityba pagerėjo, tik viršila šnairuodavo į mane.

1945 metų pradžioje Raudonoji armija išveržė į Sileziją, ir mes vos nepatekom į apsupimą. Per degančius kaimus ir Dresdeną mus evakavo į Tiuringiją. Ten Apoldos mieste vėl dirbome juodą darbą. Susitikome lietuvių. Matėme geležiniuose naruose jugoslavų partizanų. Pasariop prie Veimaro priėjo Amerikos karinai daliniai. Tada vėl pro degančius ešelonus, per subombarduotą Leipcigą keliauome rytu kryptimi, iškūrėme prie Elbės Riezono miestelyje, kurį po dviejų dienų rusai uždegė. Gatvėse lavo nai. Per degantį miestą vėl mus išveda vakarų kryptimi. Tačiau atstumas nuo rytu fronto iki va karų fronto pereinamas per vieną dieną. Beginkliai Lietuvos vyrai su kruvinai prarintomis kojomis, netekę ginkluoto palydovo, atėjome į amerikiečių užimtą miestelį. Šie pasigailėjo mūsų ir uždarė į belaisvių lagerių kartu su vokiečiais. Nemaišiamus mus daug kartų negrai vežiojo "studebekeriais" iš lagerių į lagerį, iki patekome į milžinišką belaisvių stovyklą Bad Kraicnache prie Maino. Čia užsibuvome ilgiau.

Didžiulis slėnis, o tame, kiek akys užmauto, aptvarai ir sargybos bokštai. Lagerio viduje vokiečių savivalda. Užsieniečius perkelia į atskirus aptvarus. Vo-

kiečiai pradžioje gaudavo šiek tiek maisto, o mums be maisto teko išbūti apie 2 savaites. Prie vandens galėjau prieiti tik į kitą ištvéręs. Bet lietuvių sutartinai kiekvieną vakarą sustoję giedodavo "Marija, Marija". Latvai ir estai tuo metu ramiai sau sedėdavo. Kartu su manimi buvo kaunietis karys su peršauta piliuojančia koja. Jam grėsė gangrena. Gulėdavome po viena miline susiglaudę, nes balandžio naktys būdavo šaltos. Nežinau, koks likimas jo, vienturčio sunaus, nei Kaune likusios jo mamos.

Jau gegužės mėnesi mūsų lageryje pasklido kalbos, kad lageryje pabaltiečių ieško civiliai rusai. Ko jie mus persekiuja? Netrukus mes ešelonu buvome išvežti Prancūzijon į

Vovė. Ten jau pradėjo sudarneti sąrašus pagal tautybes. Po kelių savaičių sužinojome, kad stovyklos sąrašais vėl domisi kažkokie rusų pareigūnai. Tada vėl traukiniu išvažiavome per Normandiją į Šerburgo uostą. Čia vėl ant kalno didelė belaisvių stovykla - vokiečių tvarakoma, amerikiečių saugoma. Ir vėl rusų persekiojimai. Kartą atėjo lietuvis amerikiečių valdininkas ir sako, kad yra galimybė patekti Amerikon lietuviams, kurie ten turi giminių ir žino jų adresą. Aš pasakiau, kad turiu dėdė Pensilvanijoje Vilkes Bare mieste. Bet, sako, reikia žinoti gatvę ir numerį. Aišku, aš to nežinojau. Taip ir likome aptvare iki 1945m. rugpjūčio mėnesio, kol vėl prisistatė rusai su savo sąrašais. Latvius, estus ir lietuvius vieną dieną išvedė į geležinkelio stotį, kur iš kitos stovyklos atvedė vokiškom uniformom vilkinčius su karininkų antpečiais ukrainiečius ir rusus. Juos mūsų akivaizdoje amerikiečiai atidavė rusų kariškiams, kurie (ginkluoti automatais) tuojaupsuo savo tėvynainius ir griežtai saugojo uždaruose prekiniuose vagonuose, iki atvežė Vokietijon į Eizenachą. Čia juos vos išlipusius iš vagonų sugulė kniūbsčius ant kelio ir apsu po, o mus, pabaltiečius, nuvežė į filtracijos lagerį prie Berlyno.

Lageryje jau radome daugybę rusų, ukrainiečių ir pabaltiečių, pakliuviusių į vokiečių nelaisvę. Pajutome, kad tarp čionykščių lietuvių yra provokatorių, kurie prisigretinę vis klausinėdavo, kas iš kur kiles ir kaip patekė į Vokietiją. Susitarėme

saugotis. Dažni rikiuotės pratimai taip pat padėdavo enkavedistams nustatyti, kas tarnavo vokiečių kariuomenėje, nes vokiečiai po komandos "Raimai" laikydavo ištestus pirštus, o po komandos "Laisvai" išmesdavo koją į šoną. Po vieną naktį nuo gultų pakėlę išvesdavo, ir šie negriždavo.

1945m. rugėjo mén. traukiniu atvežė į Kotbusą, iš kur dalis turėjo patapti į Pabaltijį ir toliau, kiti - į rytus. Daug lietuvių, latvių ir estų kartu su rusais ir ukrainiečiais sunkvežimiais per Lenkiją buvome atvežti į Vladimirą Volynską. Čia enkavedistai, apdaužę mus na-

ganų rankenomis, suvarė į lagero žemines, o iš ten - traukiniu atvežė į lapkričio pabaigoje į Stalingradą. Žadėjo neprasiskaltusius po metų paleisti namo, o metus dirbtį prie statybų. Apgyvendino žeminėse už spylgiuotų vielų. Amžinai alkani, vos kojas pavilkdami, kasėme žvyrą į vagonelius ir vežėme į statybas. Vėliau daži mūsų iš surenkanųjų skydų statė suomiškus gyvenamuosius medinius namelius. Puikūs suomių nameliai rusams buvo teikiami kaip reparacijos kar nuostoliams padengti (tartum suomiai užpuolė rusus, o ne priesingai). Daug sveikatos praradome rusiškuose lageriuose.

1946m. vasarą Stalingrado NKVD išdavė "spravkę", kad leidžia grįžti į Lietuvos TSR. Aipylyšės, pusbasis, be kapeikos kišenėje užsiropščiau ant keleivinio traukinio stogo ir išvažiavau namo (žinoma, be bilieto). Ne kartą pakeliui miliuininkai tikrino "spravkę", bet paleisdavo. Važiuoju Gardino link, nes bijau, kad Vilniuje ar Kaune "spravkę" atims ir vėl uždarys į belangę.

Nuo Gardino išeinu pėšias kairiuoju Nemuno krantu, bet netoli nuėjus, sulaiko žaliakepuriai pasieniečiai raitelai. Mongoliško veido grandinis pavarto "spravkę" ir išsideda į kišenę, o mane varosi į štabą. Jis pasiekėme tik pavakare. Nakti-tardymas su apdaužymais. Tardo žydas majoras. Vadinė mane šnipu, banditu, dežertyru ir dar visaip, vis nusikeikdamas. Rytą su šešių automatininkų palyda, pats ma-

joras už nugaras surišę mano rankas, išsiunčia į Gardiną kaip baisiausią nusikalėli. Čia apie savaitę laikė be tardymo, o po to atidavė mano "spravkę" ir leido eiti namo, nes esą paaškėjė, kad aš per tardymą nemelavau ir nesu toks prasikaltėlis, kaip žydų parašyta.

Toliau pėšias išėjau dešiniuoju Nemuno krantu. Ne toli Druskininkų norėjau persikelti per Nemunu, bet NKVD uždrausta valtininkams be jų žinios plukdyti Nemunu. Tenka eiti pas NKVD karininką prašyti leidimo. Tas sako: "Gerai, kad pas mus atėjai, nes mes pirmiai patikriname dokumentus, po to nušaujam, o kitoje Nemuno pusėje (Lietuvos) priešingai - pirma nušauja, o paskui patikrina dokumentus". Gražino "spravkę" ir leido perkelti per Nemunu.

Prie Veisiejų seniukės pa-važintas rūgusiu pienu su šaltomis bulvėmis, perėjė Lazdijus, ginkluoto komsomolco buvau nuvarytas atgal į Lazdijų miliciją (tikriausiai žioplas buvo ir nesuprato, kas "spravkę" parašyta). Leido eiti toliau. Prie Šeštokų ūkininko šeima leido pernawkoti, pamaitino, davė pinigų traukinio bilietui. Į Kazlų Rūdą traukiniu atvažiavau pagaliau teisėtai. O nuo Kazlų Rūdos pėsute per laukus ir krūmynus parėjau į tėviškėlę.

Laimingesni buvo tie Vietinės rinktinės vyrai, kurie kar pabaigoje pateko pas anglus. Šie kelis mėnesius palaike uždarę ir leido išvykti Australijon, Kanadon, net Anglijon. Neseniai susitikau su vienu iš Anglijos atvykusių plechavičiukų (buvusiu savo kaimynu). Po karos kuri laiką jis dirbo anglų kasyklose. Dabar pensininkas, gyvena Anglioje nuosavame name. Per mėnesį su žmona gauna 440 svarų pensijos, kas prilygsta 2800 litų.

Man teko būti ir vokiečių, ir amerikiečių, ir rusų kar belaisviu. Savo kailiu patyriau, kad mažų tautų žmonių svetimose šalyse niekas neužjaučia ir neremia. Sakysim, prancūzai vokiečių nelaisvėje gaudavo Raudonojo kryžiaus organizacijos siuntinius, o mums net žalių bulvių niekas neduodavo.

Man liko neaišku, kodėl amerikiečiai išdavinėjo rusams "vlasovcus ir banderovcus" - karininkus, nors buvo aišku, kad jie bus sunaikinti. Anglai taip nedaré.

Stanislovas GVIDYS

S.Gvidys tėviškėje su seserimis. 1946 metų birželis

Gegužės 16d. suvoko 50 metų, kai įvyko Kalniškės mūšis. Jame žuvo ir mano 28-erių metų brolis Vaclovas Brazaitis-Stirna iš Lazdijų raj. Dzūkų k.

Prieš karę jis tarnavo Lietuvos kariuomenėje Marijampolėje kulkosvaidininku.

Domicelė BRAZAITYTĖ-PIDKOVA

Šalčininkų raj.

Domicelė BRAZAITYTĖ-PIDKOVA

1945m. gegužės

16-ąją prisimenant

Kalniškės kalvelės, kloniai, Apsupti pušų vainiko. Ten artojus laisvės kovai Išrikiavo. Mūšis vyko.

Žaibas perskrodė padangę, Nuo aukštostos kalvos viršūnės Šviltę kulkos i pakalnę Užpuolėjų daug išguldė.

Bet nelygios buvo jėgos, Per sukrūvintus mūs brolius Sužvérėjės priešas ējo, Degė žemė po jo kojom.

Tik šilta saulutė rytą Lūpas stingstančias bučiavo, Nuo pašauto beržo krito Gailios ašaros sidabro.

Ta dienelė nelemti Daug kam aušo paskutinė, Kalniškėj ir mano brolis STIRNA žuvo už Tėvynę.

Jūs, karpytieji paparčiai, Pakalnutes ir žolelės, Apsakykite jo kančią, Paskutinį jo žodelį.

Gal jūs, kvapniosios žibutės, Savo mėlynom akelėm Žvelgdamos i kalno pusę, Matėt žuvantį brolieli?

Broluželi, paukščiams giedant Su pavasariu žydėjai - Nukritai kaip vyšnios žiedas, Tik krauju alsavo smėlis.

Simno aikštėj paguldytų Nešt bažnyction negalėjom. Vietoj pagalvės tik plyta Okupantai jums padėjo.

Žuvusius kovoj narsuolius Be karstų, giesmių, be žvakių Ežero Šlaite i duobę Sužvérėję niekšai mėtė.

Kalniškės nuliūdė pušys Rekvien ilgai giedojo. Žemė, gynusius ją sūnus, Priglaudė ir apraudojo.

Brolį tik sapne išvydau - Blyškų, liūdinti man sakant: Aš nežuveš - gyvas, gyvas, Į namus pramyniau taką...

Esu buvęs Ukmergės apskr. Šarūno rinktinės Vaitelio būrio partizanas Petras Zimblys-Vokietis, g. 1922m. Siesikų valsč. Gružų k. Trys broliai buvome išejė i partizanus. Du žuvo. Tėvas mirė lageryje. Partizanavau nuo 1944m. iki 1947-ųjų vidurio.

1946m. naktį dviese užėjome į tuščią sodybą. Tik ižėjus, pro langą pamačiau prie namo kertės stovintį enkavedistą su automatu. Supratau, kad jie mus matė ir dabar esame apsupti. Buva ginkluotas vokišku šautuvu, o

Vaclovas Brazaitis

Simno kapinėse, prie paminklo žuvusiems Kalniškės mūšyje

Už kilometro į pietryčius nuo Krosnos (Lazdijų raj.) prasideda Kalniškės miškas, nusitiesęs 7km iki Juodežerio. Miško aukštumoje įsitvirtinus partizanus 1945m. gegužės 16d. užpuolė NKVD kariuomenė. Žuvo 83 partizanai ir nu-kauta apie 400 enkavedistų.

I Kalniškės mūšio 50-mečio minėjimą gegužės 13d. suvažiavo žmonės iš Alytaus, Lazdijų, Marijampolės, Druskininkų, Kauno, Vilniaus ir kitų Lietuvos vietovių. Iškilmėse dalyvavo šauliai ir savanoriai. Monsinj. Alfonas Svarinskas Simno bažnyčioje aukojo šv. Mišias, giedojo "Perkūno" choras. Po to partizanų atminimą pagerbėme Simno kapinėse Kalniškės ir Liepakoju mūšių žuvusių perlaidojimo vietoje. Paskui procesija nužygiamo į Simno aikštę, kur stribai ir enkavedistai numesdavo išniekintus partizanų kūnus. Ten žodži tarė žuvusių artimieji. Minia giedojo, dainavo partizanų dainas. Vėliau Kalniškės miške įvyko mūšio minėjimas. Kalbėjo šio mūšio dalyviai Kostas Kliučinskas, Vytas Adomaitis, Vytas Mirjuskas, Seimo narai Balys Gajauskas, Rimantas Smetona, Algirdas Katkus, Saulius Pečeliūnas, monsinj. Alfonsas Svarinskas ir kiti.

Partizanų garbei saliutavo savanoriai.

Kirto MARCINKIČIENĖ

draugas turėjo kulkosvaidį. Susitarė-

me, kad pulsime pro lauko duris ir krisime ant žemės, mano draugas paleis kelias kulkosvaidžio serijas, o aš bėgsiu atsišaudydamas. Taip ir padarėme. Prasidėjo pragaras, bet kulkos tik suaižė duris, mūsų neklieudė. Mano draugas paleido kulkosvaidžio ugnį, o aš šoviau į prabėgančiojo šešelį ir puoliau rūsio link. Girdėjau kalenant serijomis kulkosvaidį. Man bėgant

trinktelėjo į kairę ranką. Nevalžiau pištu, bet skausmo nejauciau. Saudžiau pasidėjės šautuvą ant sužeistosios rankos. Tuo metu atbėgo mano draugas, pasikeitė kulkosvaidžio diską ir pasitraukė į krūmus. Kažkodėl daugiau mūsų nepersekojo. Neleido ir raketų matyt, neturėjo.

Virš alkūnės užspaudžiau ranką, kad nebėgtų kraujas ir kruvinu pėdsaku neatsektų st-

J.Kasparavičiaus šeima, partizanai, savanoriai

G. KATINAS

Užmirštis nevalia

Bijotų k., Juozo Juknos sodyboje po namu, Jungtinės Kęstučio apygardos partizanai buvo įsirengę bunkeri. Apsupus stribams ir enkavedistams, ten buvę apygardos vadai Juozas Kasparavičius ir A.Biliūnas sunaikino visus dokumentus ir susisprogdingo.

J Kasparavičius po mirties apdovanotas I laipsnio "Laisvės kovotojo kryžiumi" ir jam suteiktas Karžygio vardas.

Jie palaidoti Tauragėje, pastatytas gražus paminklas. Paminklo iniciatorius - buvęs Kęstučio apygardos partizanas Leonas Laurinskas. Daug prisidėjo Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos nariai.

LLA Skuodo kuopa

Kuinelių k. ūkininkų Šikšnių šeimoje augome l2 vaikų. 1940m. komunistai be jokios priežasties nužudė broli, jpsk. Vladą. Vokiečių okupacijos metais nuo reicho darbu iš Klaipėdos pabėgau namo. Mano draugas Jonas Budrikis dirbo Šarkės pieninėje. Jis paragino mane stoti į LLA Skuodo kuopą. J.Budrikis nelegaliai organizavo kuopą, gavo iš vokiečių pagalbinės policijos raiščius, kuriuos nešiojome ant rankovių. Gaudavome iš vokiečių ir ginklų - keisdamose į maistą. Vėliau į LLA Skuodo kuopą įstojo ir mano brolis Algirdas, Augustinas Riepšas, Povilas Gužė, Leonidas Pilibaitis, Liudas Šlyčis, broliai Stasys ir Juozas Pajauskai ir kt. Šarkės laukuose vyko pratybos - mokė patyrę kariškiai, bet tikrųjų jų pavardžių nežinojome.

1944m. rudenėjant, mūsų būrio vadai Jonas Budrikis pasitraukė į Vokietiją, dingo be žinios ir kuopos vadai, gimnazijos mokytojas Vytautas Jurevičius. Gržito sovietiniai okupantai, o mes be vadų iškrikome kas sau.

Pafrontės ruožas knibždėjo sovietinės kariuomenės. Prasidėjo mobilizacija. Nutarėme vykti į Salantus ir prisistatyti naujokų šaukimo komisių, kad gautume atleidimus. Tačiau viskas pakrypė kita linkme. Salantuose nelauktai susidurėme su buvusiu pogrindininku komunistu Liudu Gužė, kuris mus visus labai gerai pažinojo, nes buvo tų apylinkų gyventojas. Liudas Gužė vadovavo naujokų šaukimo komisių. Jis pasakė, kad neša reikalo kišti galvą į kilpą - žuti fronte, nes karas einas į pabaigą. Patarė keiliauti namo. Išvykome atgal į Skuodą. Šarkės k. pasiekėme vėlai. Nakvoti aš ir keletas kitų likome pas brolius Stasį ir Juozą Pajauskus. Kiti, nakvynės atsiskė, išvyko į namus. Ryte netikėtai pasirodė stribas Mykolas Grušas su NKVD

kareiviais. Mane, mano broli Algirdą, brolius Stasį ir Juozą Pajauskus ir dar kelis suėmė. Tardė Šarkės malūnė. Kiti mano bendražygiai pasitraukė į mišką pas partizanus. Po žiaurių tardymų iš Šarkės malūnė visus mus NKVD kareiviai išvarė į Latviją, Gramzlos girininkijos mišką. Čia vokiečių bunkerai buvo paversti laikinais kalėjimais. Kentėme badą, šaltį, nepaprastai žiaurius tardymus. Neblaivūs enkavedistai tol daždavo paširdžius, kol kaliny netekdavo sąmonės. Aimanas, de Jones ir Šauksmus sugerdayo niūrios bunkerų sienos. Niekas nežino, kiek kalinių per tardymus buvo užmušta. Nepamenu, kiek laiko mus tardė ir laikė Gramzlos miške. Sovietų karinis tribunolas nuteisė mane 10 metų kalėti lageriuose ir 5 metus tremties.

Šiaulių, Kauno, Vilniaus kalėjimuose, Vorkutos lagerių anglies šachtose išgyvenome Stalino-Berijos lagerių pragaro baisumus. Dalyvavau 1954m. Vorkutos lagerių kalinių sukiliime, kur liejosi kalinių kraujas.

1956m. išėjau į laisvę, gržau į gimtąjį Kuinelių kaimą Skuodo rajone. Savo motiną ir kitus artimuosius radau skurstantius kolchoze. Vietinė valdžia ir KGB nedavė man ramybės. Likimo draugai iš Vorkutos kvietė gržti - esą padidino šachtininkų atyginimus ir nereikėsi turėti reikalų su KGB. Tačiau palikti Tėvynės negalėjau. Vargau "Laisvė" ir "Bartos" kolūkiuose. Sukuriau šeimą. Užauginai ir išleidau į gyvenimą du sūnus. 1980m. mirė mano žmona.

Tėvynei mano darbai labai menki, tuo labiau LLA Skuodo kuopojė. Stalino ir Berijos lageriuose kentėjau ir išgyvenau labai daug.

Jono ŠIKŠNIAUS prisiminimus užraše
Vytautas RIMGALA

Klaipėda

Partizano dalia

ribai. Užėj pas pažištama, persiri-

šome žaizdą. Kulka įstrigo tarp dviejų rankos kaulų. Kitą ryta atėjo partizanas Edvardas Survila (dabar gyvena Šilutės raj.), gavome arkli. Kaimiškai apsirengėme ir išvažiavome pas pažištamatą felčerį. Šis man išėmė kulką, ir laimingai pasprukau į būrį. Vyrai manė, kad esu suimtas. Važiuojant netikėtai susitikome kareivius. Turėjau parabėli ir manau: "Jeigu kas žinau,

ką daryti". Dokumentus turėjo fiktyvius, bet niekas mūsų nestabdė. Buvo vien kariuomenė, stribų nesimatė. Iš vieškelio pasukome kaimo keliukais, bijodami susitikti su vietiniais stribais. Po poros savaičių jau valžiau ranką ir gavau automata, nes su šautuvu partizanui sunkiau. Daug buvo susidūrimų su stribais ir kareiviais, bet daugiau nesužeidė. Vėliau suėmė, nuteisė ir išvežė.

Užraše Gediminas KATINAS
Tauragė

1995m.gegužė

TREMINTINYS

Nr. 19(160)

7

Neregio elegija

Gegužės 1d. kauniečiui Aleksandriui Kostkui-Kostkevičiui sukako 83 metai. Gimė jis 1912m. Kaune. 1934m. baigė "Aušros" gimnaziją, 1935m. pradėjo studijuoti Kauno Vytauto Didžiojo universitete, gamtos ir matematikos fakultete. Tais pačiais metais mokslą nutraukė ir išstojo į karo mokyklą. 1938m. ją baigė, gavo karo lakūno vardą, tapo Lietuvos aviacijos karininku. 1940m. tarnavo LLK 29-ojo korpuso aviacijos eskadrilėje Ukmurgėje. Vėliau gyveno Klaipėdoje, Kelmėje. 1950m. jį areštavo, nuteisė 25m. ir ištremė į Vorkutas lagerius.

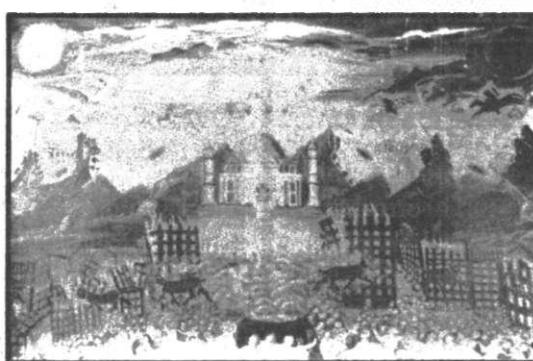
Gegužės 1d. Kauno "Archyvo galerijoje" iškilmingai atidaryta buvusio politinio kalinio tapybos paroda "Neregio elegija". I parodos atidarymą susirinko didelis Aleksandro draugų ir pažiastamų būrys. Jį sveikino Lietuvos aviacijos veteranai, politiniai kaliniai ir tremtiniai, miesto menotyrininkai, dailininkai.

Aleksandras Kostkus tapyti pradėjo tik 1980 metais. Per 15 metų nutapė daugybę paveikslų, ciklų. Pirmuosius darbus paskyrė Lietuvos aviacijai. Prasidėjus Atgimimui, sukūrė keletą paveikslų ciklų, skirtų gulago kankiniams. Šiaišs darbas Aleksandras Kostkus pelnė visos Lietuvos dailininkų, menotyrininkų pripažinimą.

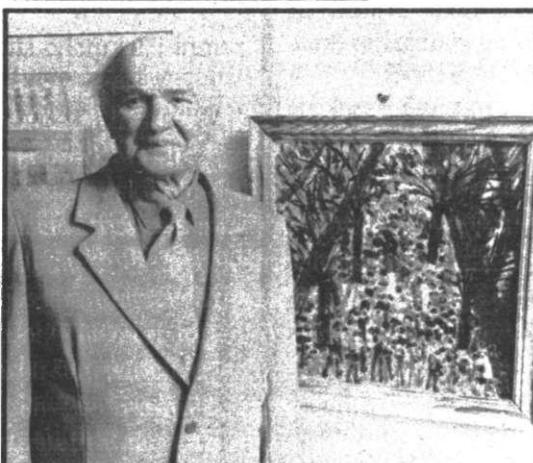
Metai daro savo - nusilpo dailininko akys, tačiau jis nenuleidžia rankų. Paskutinį 8 darbų ciklą autorius pavadinė "Neregio elegija". Nors Aleksandro Kostkaus kūryboje daug skausmo, tačiau iš tiesų jis yra didelis optimistas.

Ilgi ir prasmingų metų Jums, Aleksandrai!

Juozas RIMKUS

"Paskutinis teismas"

Aleksandras Kostkus-Kostkevičius

Nuotraukos iš dailininko archyvo

nukas virpančiu balsu. - Tarp svetimų ir nepažiastamų žmonių išvydau ir vietinį Miknevičių, kurio sūnų buvau mokes". Taip ir prasidėjo odisėja. Tą pačią dieną iš Šeduvoš ištremė kapitoną Kazimierą Petruską (Kipro Petrusko pusbroli), girininką Šapoka, ūkininką Mironas (Nepriklausomybės Akto signataro, kunigo Vlado Mirono brolio). Kasdien lajerį aplankydavo mirties šmék-

To neslėpė ir administracija, o pats viršininkas tyčiodamas tvirtindavo: "Čia jūsų namai, čia - jūsų kapas". Ipolitas Ūdra gerai prisimena, kad pirmiausia nuo išsekimo, viduriaivimo mirė girininkas Šapoka, ūkininkas Mironas (Nepriklausomybės Akto signataro, kunigo Vlado Mirono brolio). Kasdien lajerį aplankydavo mirties šmék-

laisvių. Kanske I. Ūdra sutiko rusą, buvusį prokuroro Vyšinskio padėjėją. Visi labai nudžiugo sužinoję, kad galima parašyti į namus. Pirmajį laišką mokytojas Ipolitas paraše ant beržo tošies skiautės. Sulaukė ir pirmųjų atsakymų, vėliau siuntinių. Susijaudinės senukas kalbėjo apie buvusią kolegę Zofiją Bartuškienę, ištėsiusią pagalbos ranką

- ji rašė laiškus, siuntė produktus. Tai buvo ta pati mokytoja, kuri nebijojo ateiti su juo atsisveikinti. Jos laiškai žadino viltį, tikėjimą. Jos rūpesčiu byla buvo peržiūrėta.

Tik po 15 metų mokytojas Ipolitas Ūdra išlipo iš vagono Panevėžyje. Gavo ministerijos nukreipimą į Molėtų rajoną. Dėja, partsekretorius nesutiko, kad buvęs kalnys dirbtų mokykloje. Pagaliau gavo darbo Joniškėlio rajone - pradinėse klasei Liugailiuose (Šiaulių raj.) dirbo iki pat pensijos (1968m.).

Niekas nepatikėtų, kad mokytoja I. Ūdra slegia tokia metų našta, kad jis patyrė tokią odišėjā, kurios tik menkas nuotrupas aprašiau. Žavi jo erudicija, optimizmas, nuoširdumas, noras bendrauti, pasidalinti mintimis.

Viktoras BARTKUS

Šiauliai

Mokytojas Ipolitas Ūdra

Mokytojo Ipolito Ūdros vaidystė ir jaunystė prabėgo Panevėžio apskr., Naujamiesčio valsč., Garvių k. Anksti netekus tėvo, maitintoju tapo trylikos metų brolis. Dėdės Kazimiero remiamas, 1928m. baigė mokytojų seminarą. Pirmoji darbo vieta buvo Šumskiškiuose, Pasvalio valsč., paskutinius 9 metus mokytojavo Šeduvoš pradinėje mokykloje.

Išimintini paskutinių metų Šeduvoje. "Prikėlė mane birželio 14d. rytą. Buvo tik ketvirta valanda. Išibrovę ginkluoti vyrai rusiškai išsakė pakelti rankas, nusisukti į sieną, - pasakoja se-

ži, kur stovėjo visą naktį. Kelionė truko tris savaiteles. Kelionėje pasklidė gandas, kad prasidėjo karas. Traukinys pasuko Krasnajarsko link. Vagonuose buvo tvanku, kankino troškuly. Kelionė baigėsi Rešiotuose. Septintasis lagerio punktas buvo už 26km. Ten ir prabėgo ilgi ketveri metai. Čia buvo daug lietuvių - Aleksandras Stulginskis, keli ministrai, daug departamento direktorių, mokytojų, policininkų, teisininkų...

"Žalia bulvė buvo neapsakomas skanėstas. Dar gerdavome pušų spyglių ant pilą..." - pasakoja mokytojas. Išseko ir jo jėgos. Tada ji perkėlė į Kanską, kur buvo cechas, gaminės mokyklinius reikmenis.

Bene didžiausias pragaras atsiverė Norilsko. Ten siušdavo stipriausius, jauniausius vyrus. Tūkstančiai kalnių, tremtinų dirbo vario ir nikolio kasyklose.

Pasibaigus karui privežė jaučių vyru, buvusių vokiečių be-

Motinos dienos minėjimas Kuršenuose

KURŠĒNAI. Gegužės 3d. Kuršenų parapijos salėje įvyko popietė socialiai remtinų šeimų vaikams. Ją surengė Telšių vyskupijos Kuršenų parapijos Caritas "Vargo mažinimo" sekcija (pirm. Kuršenų kun. klebonas dekanas A.Arnašius, vedėja A.Šilkienė) ir LPKTS Kuršenų skyrius.

Už stalų susėdo apie 60 vaikų. Po vaisių jie giedojo bažnyties giesmes, dainavo daineles, deklamavo eilėraščius.

Gegužės 7d. Kuršenų parapijos bažnyčioje už Motinas buvo aukojamos šv.Mišios. Po šv.Mišių Kuršenų skyriaus tremtiniai ir politiniai kaliniai susirinko prie paminklinio kryžiaus "Žuvusiems už Lietuvos Laisvę", giedojo "Marija, Motinė", deklamavo eiles, skirtas mūsų motinoms ir tylos minute pagerbė žuvusias motinas- mūsų Tautos didvyres.

Jonas VAIŠNORAS

Lietuvybei plėtoti

KAUNAS. Balandžio 29d. M.Žilinsko galerijoje įvyko Vilnijos draugijos Kauno skyriaus ataskaitinė konferencija. Apie skyriaus veiklą ir lietuvių bės atgimimą Šalčininkų rajone kalbėjo Kauno skyriaus tarybos pirminkinas Alfonsas Petrukevičius. Jis papasakojo apie lenkišką organizaciją agresyvia veiklą, siekiančią toliau polonizuoti Rytų Lietuvą. O tiems veiksmams palankias sąlygas sudaro pati Vyriausybė. Sudaryta Lenkijai ir lenkiškoms organizacijoms Lietuvoje palanki sutartis, įkurta lenkų partija, atkurta Armijos krajovos organizacija, pasivadinusi "Lietuvos lenkų karo veteranų klubu", sėkmingai organizuota "Lenkų rinkiminė akcija". Po rinkimų Šalčininkų ir kt. Vilnijos rajonuose visiškai apribotas lietuvių dalyvavimas valdymo veikloje. Net su lietuviais bendraujantys lenkai ignoruoja, šalinami iš pareigų.

Tokiomis mintimis dalijosi ir kiti diskusijų dalyviai - Vilnijos draugijos vicepirmininkas K.Garšva, "Vorutos" redaktorius J.Varčinkevičius, Sanryšos centro valdybos pirmininkas A.Augulis.

Konferencijoje kalbėjo Vilnijos krašto lietuvių sajungos išeivijoje vicepirmininkė E.Bulotienė, Kauno m. mėras R.Tumosa, Žmogaus teisių asociacijos Lietuvoje viceprezidentė A.Dumčius ir kiti.

Konferencija, vertindama nepalankias sąlygas lietuviybei puoselėti Vilnijoje, priėmė rezoliucijas "Dėl švietimo reikalų Rytų Lietuvos" ir "Dėl tatybos reikalų Rytų Lietuvos". Konferencijoje naujai išrinkta skyriaus Taryba ir Revizijos Komisija.

Algirdas MARCINKAUS

Mūsų atmintis

Jau 47-eri metai prabėgo nuo didžiausio masinio lietuvių trėmimo į Sibirą. Mūsų gretos gerokai išretėjo. Buvę seni ir pusamžiai, tą žydičiai sodais kviečiančią gegužės dieną sugrūsti į gyvulinius vagonus, jau beveik visi baigė kelionę šioje žemėje. O mes, to meto paaugliai, gimnazistai ir vaikai - jau žili senukai. Jau ir mūsų gretos retėja. Vis mažiau ir mažiau lieka anų įvykių liudytojų, vis didesnė atsakomybės našta gula ant mūsų pečių. Nenusineškime savo išgyvenimų Anapilin.

Lieka jaunoji karta - mūsų vaikai ir anūkai. Neteiskime jų už tai, kad per mažai domisi mūsų prisiiminimais. Viskam savas laikas. Kai sulaiks mūsų amžiaus, kai turės laiko susimąstyti, - jie ivertins ir mūsų nueitą kelią. Todėl išeidami Anapilin palikime jiem tą neįkainojamą turtą: šeimos archyvus - dienoraščius, prisiiminimus, nuotraukas, jaunystės reliktijas. Ir tikėkime, kad po daugelio metų, kai mūsų kaulai jau bus sudūlėję, kiekvienas liekė mūsų širdies dokumentas vaikaičiams ir provaikaičiams taps tikru istorijos lobiu.

Būsimosioms kartoms turime palikti ne tik meilės, bet ir išminties šaltinių, kad toks baisus genocidas niekada nepasikartotų ne tik mūsų Tėvynėje, bet ir visoje planetoje.

Janina CIBIENĖ

Ankyščių raj., Ažuozeriai

1995m. gegužė

TREMINTINYS

Nr. 19 (160)

8

IVYKIAI IVYKIAI

**Motinos diena
dramos teatre**

MARIJAMPOLĖ. Pasveikinti su Motinos diena ir savo tautoskausmu pasiskusti į Marijampolę buvo atvykusi Čečenijos spaudos atstovė Lietuvoje Aminat Saijeva. Su ja kartu atvyko Seimo nariai V. Aleknaitė, A. Endriukaitis ir čečenų našlaičių gelbėjimo fondo gydytoja R. Trakymienė.

Dėl informacijos nesklandumų teatro salė nebuvo perpildyta. O gaila, nes nuoširdus auditorijos bendravimas su svečiais tėsesi tris valandas. Ne vienas braukė ašarą, išgirdės A. Saijevos pasakojimus apie čečenų tautos kovas ir kančias.

Baisiausia - motinoms matyt žudomus savo vaikus. Lietuvių motinos tai gerai atmenna iš partizaninės kovos laikų, žino Vetrovo ar Sokolovo žudikų metodus. Jie dabar taikomi Čečenijoje.

Kadaisi vienų vieni buvome mes, dabar - ši Kaukazo tauta palikta žūčiai. "Pasaulio galiūnai mato, kad Rusija - žudikė, kad Jelcino rankos kruvinos, bet nedrįsta atsakyti, ar tauta turi apsisprendimo teisę, ar jos neturi?" - sakė Estijos, Latvijos ir Lietuvos tarpparlamentinių grupių ryšių su Čečenija koordinavimo Tarybos pirmininkas A. Endriukaitis. "Gal jie bijo pakanktai silpniems rusų demokratijos daigams, o gal - užkliaudytai baisią karinę mašiną, o gal čia svarbios dar kitos, mums nežinomas, jališkos, priežastys? Vien mažosios tautos, jų tarpparlamentinės grupės darbando nuplauti pasaulio gėdą, pareiškimais, laiškais, prašymais, kreipiasi į pasaulinių organizacijų sąžinę".

Deja, ir mūsų Vyriausybė į prašymus prilausti čečenų našlaičius atsakė esą turime savo daug išmėtytų vaikų ir tėvus turinčių našlaičių. Užmiršta sena, šventa teisybė nepagailėjės sveitimo vaiko, neišmoksi gailėtis savojo.

Gyd. R. Trakymienė negalėjo be ašarų kalbėti apie žudomos tautos vaikų tragediją. Prašė marijampoliečių pagalbos.

Mintyse dekojome Dievui už dar taikių mūsų padangę, bet Seimo narys išspėjo: "Lietuvos laisvės fronto linija eina per Čečeniją". Krito Gruzijos, Baltarusijos nepriklausomumas, imperijos atstatymo siekiai artinasi ir prie "artimojo užsienio".

Irena SMETONIENĖ

**Tremtiniu
choro isvyka**

Gydytojas Zenonas Gailiušis ir Druskininkų "Eglės" sanatorijos vyriaus. gydytojas Mindaugas Grigaitis balandžio pavidaloje LPKTS Panevėžio chorui sudarė sąlygas pailseti ir pasigydyti Druskininkų "Eglės" sanatorijoje. Esame dėkingi vyriaus. gydytojui ir visam mus gydžiusių medicinos personalui už puikias sąlygas.

Ten taip pat koncertavome. Pirmajį koncertą surengėme Vieciūnų devynmetės mokyklos mokytojams ir mokiniams. Po koncerto su jais pabendravome. Giedojome šv. Mišias Ratnyčios bažnyčioje. Du koncertus surengėme "Eglės" sanatorijoje, kurių vieną žiurovams pageidaujančiai. Verbų sekmadienį šv. Mišias giedojome Druskininkų bažnyčioje. Bažnyčia buvo saušakimša. Buvome pakvesti į "Dzūkų krašto" jaunųjų atlikėjų baigiamajį Druskininkų zo nos koncertą. Surengėme ekskursiją į M.K. Čiurlionio muziejų. Dalyvavome Karaliaus Mindaugo paminklo atidengime šventinime. Čia padainavome kartu su miesto visuomene. Šiltas susitikimas išvoko su LPKTS Druskininkų skyriaus nariais.

Su mumis ilsiėjos ir koncertavo ir choro vadovu Rimantu ir Margaritos Vaičekonių šeima.

Aptarėme būsimosios dainų šventės, ivyksiančios birželio mén. Panevėžyje, reikalus.

Choro dalyviai labai dėkin gi už viešnagę svetingųjų dzūkų krašte.

Petras ŽILĖNAS

Panevėžys

**LPKTS Jonavos
skyriuje**

Nauja tarybos pirmininke išrinkta buvusi Magadano lajerių politinė kalinė J. Sauliūnienė.

Gegužės 6d. skyriaus nariai gausiai dalyvavo šventiniant Jonavos raj. Martiniškėse sušau dytiems (1945 02 06) šešiems Radčiūnų kaimo vyrams Kulvos kapinėse pastatytą atminimo paminklą. Pagerbdamas žuvusių atminimą, kalbėjo Jonavos miesto meras E. Simanaitis.

Už žuvusiuosius šv. Mišias aukojo monsinj. V. Pranckietis, buvęs tremtinys.

Laima PUNIŠKIENĖ

**Aš negrišiu
daugiau**

Kupiškio raj. centrinėje bibliotekoje išvoko prisiiminimą popietė "Aš negrišiu daugiau", skirtą žuvusiai partizanei, poetei Diana Glemžaitėi atminti. Susirinko ne tik kupiškėnai, bet ir panevėžiečiai, kėdainiškiai, rokiškėnai, anykštėnai - jos gimnazijos draugai, artimieji ir giminės.

Danutė Baronienė pasakojo apie poetės vaikystę, gimnazijos, studijų Kauno universitete metus, aktyvią pogrindinę veiklą 1947-1949 metais.

D. Glemžaitės poezių skaitė Caritas pirminkė gydytoja Milda Narmontienė, eileraščius iš poezių knygos "Mes mokėsim numirti" (iš 1994 m.) deklamavo V. Vanagaitė, J. Šakickaitė, S. Aleknaitė.

Gimnazijos metus Kupiškyje prisiminė buvę draugai K. Zulonas, buvusi mokytoja Sabina Mažeikaitė. Jie skaitė nepublikuotas Dianos eileraščius.

Jaukumo ir šilumos susitikimui suteikė gausiai susirinkę poetės partizanės artimieji.

Renginio metu veikė parodėlė "Poetė Diana Glemžaitė".

Danutė BARONIENĖ

Kupiškis

**Iš vaikystės
sugrįžę
paveikslai**

UTENA. Utenos kraštotyros muziejuje atidaryta šiauliaiškės Elenos Labuckaitės-Tolkienės piešinių paroda.

Autorė Gimė Utenoje prieš 74 metus. 1942 m. baigusi Tauragės mokytojų seminariją, neilgai teidro mokytoja. "Leantis man buvo šykti - atėmė darbo džiaugsmą. 1945 m. teko apleisti ir mokyklą, ir Tėviškę", - rašo E. Labuckaitė-Tolkienė, pristatydama uteniškiams pirmąjį savo 60 darbų parodėlę.

Elenutė nuo vaikystės mėgo piešti, ir specialistai patarė mokyti dailės, deja, gyvenimas susiklostė kitaip...

Daugumoje piešinių medžiai ir žmonės. Dažnai karto jasi sau lės motyvas. Kūrinių pavadinimai rodo mūsų tautos tragiską kelią: "Sudužusi pasaka" (1956), "Partizano laidotuvės" (1959), "Sibiras" (1978), "Laukimas" (1989), "Kelkis, Lietuva" (1990), "Sausio trylikosios svaja" (1991), "Baigėsi kelias" (1994), "Savanoriai" (1995).

Paroda veiks iki birželio 14 dienos.

Regina RUTKAUSKIENĖ
Utena**ILSEKITĖS RAMYBĖJE****Kazimiera Miškinytė-Gūrienė**

1925-1995

Gegužės 9d. mirė K. Miškinytė-Gūrienė. Velionė gimė Kyšūnų k., Užpalių valsč., Utenos apskr. ūkininkų šeimoje. Baigusi Antalieptės ŽŪ mokyklą, priklausė Skautų sąjungai. Buvo aktyvi partizanė rėmėja, todėl ne kartą tardyta. 1948 m. gegužės 22 d. kartu su tėvais ištremta į Irkutsko sr. 1959 m. grįžo į Lietuvą. Gyveno Kyšūnų, Vilučių kaimuose, Utenos raj.

Palaidota Duokiškio bažnyčios šventoriuje, greta savo motinos.

Tebūnė Jai lengva gimtoji žemė.

Bronius SKARDŽIUS, Utenos raj.

remla į Mordovijos lagerius. 1955 m. gegužės mén. grįžta į Lietuvą. Apsigyvenusi Vilniuje, dirbo "Spartos" fabrike.

Ona Butkienė buvo aktyvi LPKS Vilniaus skyriaus narė. Nuoširdžiai užjaučiame Jos vyrą Vytautą ir artimuosius. Tebūnė Jai lengva Lyduokių žemėlė.

LPKS Vilniaus skyrius

Ona Butkienė

1922-1995

Balandžio 18 d. mirė LPKS Vilniaus skyriaus narė Ona Butkienė.

Velionė gimė Ukmergės apskr., Siesikų valsč., Meilūnų k. ūkininkų šeimoje.

Pokario metais Ona Butkienė buvo partizanų rinktinės vado karininko Vaitelio ryšininkė. 1949 m. spalio mén. suimta, nuteista 10 metų kalėjimo ir ištremta į Mordovijos lagerius.

1955 m. gegužės mén. grįžta į Lietuvą. Apsigyvenusi Vilniuje, dirbo "Spartos" fabrike.

Ona Butkienė buvo aktyvi LPKS Vilniaus skyriaus narė. Nuoširdžiai užjaučiame Jos vyrą Vytautą ir artimuosius. Tebūnė Jai lengva Lyduokių žemėlė.

LPKS Vilniaus skyrius

Juozas Stundžia

1912-1995

Gegužės 3 d. Utenos raj., Tauragnuose mirė buvęs politinis kalinas ir tremtinys Juozas Stundžia.

Velionis gimė 1912 m. Tauragnuose. Baigęs Utenos "Saulės" gimnaziją, studijavo ekonomiką Kaune, VD universitete. Baigęs 3 kursus, mokytojavo Vilniaviškio apskr., Gižų valsč., Antupių pradinėje mokykloje. 1941 06 14 suimtas. Kalėjo Krasnojarsko 7-a jame lageryje, vėliau Kanske ir kt., buvo ištremtas į Dolgomostovo chemijos pramonės miškų ūki. 1983 m. grįžo į Lietuvą. Namai buvo užimti. 5 metus pagyvenęs Vilniaviškje, atgavo tėviškę. J. Stundžia rūpinosi partizanų atminimo įamžinimu, yra paskelbęs spudoje atsiminimų.

Balys JUODZEVICIUS

ATSILIEPKITE!**ATSILIEPKITE!**

Vaclovas BAUŠYS g. 1929 m. Ignalinos raj. Daugėliškio apyl. Vosiulių k. (buvo Švenčionių apskr.). Mokėsi geležinkelinių technikume. 1949 m., Baušių šeimą ištremus, Vaclovas išejo pas partizanus. Slapstėsi apie Rimšėnus ir dingo. Apie jį ką nors žinantys parašykite jo seserai Valerijai Mamenškienėi, Draugytės a. 2, Utena, tel. 53796.

Kartu partizanavusius arba ką nors žinančius apie partizaną Praną ŽELVIĮ, partizanavusį Žemaitijoje ir čia žuvusį, prašau pranešti Kudirkos g. 21-8, Šilutė, Elenai Želvytel-Šadauskienėi.

Vorkutos MVD archyvo vedėjo L. Skopčiko atsakyme į mano laišką rašoma, kad mūsų tėvas Julius KUPRIŪAS palaidotas OLP-56 (Lesokombinat) kapinėse, kapo Nr. 48. Gal kas kalėjo su juo ar žino, kurioje Vorkutas vietoje yra tos kapinės? Paskutinio tėvo laiško adresas p/d 223/5.

Prašau atsiliepti Aušrelę, kuris 1951 m. parašė man laišką. Mano adresas: Jūra Žellonienė, Architektų 72-48; tel. 44 25 53. Vilnius.

Koresp.: Edmundas Simanaitis
lit. red.: Danutė Bartulienė, Faustė Pilipaitienė
korekt.: Audronė Kaminskienė
tech. red.: Vesta Milerienė

Kaina 70ct

TREMINTINYS

1995m. gegužės 19d. Nr. 19(160). SL289.

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,
3000 Kaunas, tel. 209530

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė

Maketavo Kazimieras Žemaitis. Spausdino valst. "Aušros" spausdintuvė, Vytauto pf. 25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 5000. Užs. Nr. 4360

"Tremtinio" laikraštyje dažniausiai spausdinamos archyvinės nuotraukos, todėl spaustuvei dėl jų kokybės pretenzijų neturime